

BUITEN

5^e JAARGANG N°. 25.

ZATERDAG 24 JUNI 1911.

Foto E. van Elfrinkheff.

DE INTERNATIONALE, NATIONALE EN ONDERLINGE ZEILWEDSTRIJDEN DER ZEIL-
EN ROEIVEREENIGING „HOLLANDIA”, OP 11 JUNI L.L. OP HET BRAASSEMERMEER.
DE „NOORDSTER”, PRIJSWINNER, IN DE AFDEELING BOEIERS. (EIG. FR. DE HESSELLE).

INHOUD:

DE INTERN., NATIONALE EN ONDERL. ZEILWEDSTRIJDEN OP HET BRAASSEMMEER. ILLUSTRATIES . BLZ. 289 EN 300	
PARIJS TIJDENS DE REVOLUTIE, NAAR HET FRANSCH VAN G. LENÔTRE	BLZ. 290
DE GEMINACHTE LANDSCHAPSTIJL, DOOR L. J. VOLKER	291
CORRESPONDENTIE	291
ZUID-BEVELAND, VOORNAMELIJK ALS LANDBOUWLAND (SLOT), DOOR DR. H. BLINK, GEÏLLUSTREERD . BLZ: 292—294	
DE PARADIJSVISCH, DOOR L. F. HOOGSTEDEN	BLZ. 294
DE MACHT VAN DEN REGENWORM, DOOR E. TH. W.	296
DE NIEUWEZIJD'S VOORBURGWAL, DOOR CORN. J. GIMPEL, GEÏLLUSTREERD	296
IJSVOGELTJES, DOOR A. B. WIGMAN, GEÏLLUSTREERD	298
HOLTBLERIK, DOOR DR. A. J. M. GARJEANNE	299

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk ait blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

PARIJS TIJDENS DE REVOLUTIE.

DE SLOTENMAKER VAN LODEWIJK XVI. *)

IN den lang vervlogen tijd toen de Parijzenaars nog iets ver-
eerden — ik spreek van vóór den zondvloed van 1789 —
gold het paleis der Tuilerieën als een onschendbare en ver-
heven plek. Daarna is het volk er zoo dikwijls in doorge-
drongen, het heeft er zooveel keizers en koningen uit ver-
dreden en er teruggebracht, dat het langzamerhand vertrouwd
is geraakt met de majesteit van dezen tabernakel der monarchie,
zoo zelfs dat het op een goeden dag hem in brand gestoken en
tegen den grond heeft geworpen, met de wrokkige voldoening
van een kind dat een lang ontzien speelgoed kapot maakt.

Maar in 1792 was dit soort van vermaak nog iets geheel nieuws.
Welk een wonderlijk lokaas was dit groote paleis, waar sinds
twee jaren al de samenzweringen tegen de vrijheid gesmeed wer-
den en waarvan men ternauwernood de lange grijze gevels en
de daken met hooge dakvensters bespeurde achter de gebouwen
op de nauwe place du Carrousel, die de toegangen tot het paleis
versperden! Van alle andere kanten was het geheimzinnige paleis
onzichtbaar, verborgen als het was door de onafgebroken reeks
hotels en kloosters van de rue Saint-Honoré, of verdedigd door
grachten, een draaibrug of ontoegankelijke terrassen in den trant
van bastions.

Toen in den namiddag van 10 Augustus 1792, de koninklijke
familie het paleis verlaten had en het kanon de poorten er van
geopend en de verdedigers op de vlucht gedreven had, ging dan
ook geheel Parijs, door een dwaze nieuwsgierigheid gedreven,
zijn verovering bezichtigen. Het was een verschrikkelijk schouw-
spel, dat slechts enkele ooggetuigen de moeite hebben geno-
men te beschrijven. In de groote vestibule een plas bloedige
modder, door het geloop naar alle kanten verspreid; op de trap
de lijken van de Zwitsersche soldaten, waar de vrouwen, hare
rokken opbeurende, met een glimlach op de lippen overheen
stapten; op de galerijen van de eerste verdieping, geschreeuw,
gezing, rondedansen, in het scherpe stof van de afgerukte ta-
pijten, onder het gerinkel der vensterruiten die stukgeslagen
worden, der spiegels die in scherven vallen onder de slagen van
pieken en stokken. In de rustige hoeken staan menschen zich
te goed te doen aan confituren, naast lijken die in lakens ge-
wikkeld zijn, terwijl een elegante vrouw een dans speelt op een
piano-forte, die geen toetsen meer heeft maar waarvan zij de
snaren tokkelt als een harp. Er wordt gespoten met lavendel-
water, de dooden worden ontkleed en in obscene en dwaze hou-
dingen gegroeped. Veel succes heeft een jonge, deftige gekleede
man, die een nachtspiegel volgt met wijn en in lange teugen
leegdrinkt. Verderop in den doolhof der particuliere apparte-
menten, zwerft een menigte, die haastig het eene vertrek na

*) Naar het Fransch van G. Lenotre.

het andere doorloopt, met onrustigen blik, zonder doel, de kleinste
hoekjes binnengaande, zonder op te houden, op goed geluk rond-
dolende in de sombere gangen, over de scherven van vaatwerk
en spiegels die onder hun voetstappen kraken, de barricaden
en matrassen opklimmende — er waren genoeg matrassen voor
een heel leger — zonder te lachen of te schreeuwen, zonder iets
te zeggen, alsof zij een verplichte taak volvoerden, terwijl buiten
in laaien gloed de vier wachthuizen branden van het cour des
Princes, en terwijl nieuwsgierigen zich ophoopen op het terras,
rondom de naakte lijken van de vermoorde Zwitsers, die bedekt
zijn met zwermen vliegen, onder een sneeuwvui van dons, dat
van de daken valt, waar men bezig is de duizenden veerenbedden
en donzen kussens die in het kasteel zijn gevonden, stuk te
snijden....

Tot den avond van Zondag 12 Augustus kwam de menigte
daarheen als naar een kermis, maar toen verdwenen de voor-
naamste aantrekkelijkheden: de dooden werden weggehaald, de
branden gingen uit, de sneeuwvui van dons hield op, en van
Maandag af bekommerde Parijs zich niet meer om zijne verove-
ring. Men haastte zich, aan elke poort schildwachters te plaatsen
en men begon een inventaris op te maken van de meubelen van
het kasteel en van de papieren, die er gevonden mochten worden.

De eerste bewoner die daar op Lodewijk XVI volgde, was
een oud-tooneelspeler, Boursault genaamd; aan zijne kwaliteit
van kiezer van Parijs en aan de vriendschap, waarmede Collot
d'Herbois hem vereerde, had hij het te danken, dat hij belast
werd met de inventarisatie van de paarden en rijtuigen der ci-
viele lijst. Dadelijk op den roden Augustus had Collot gezegd:
„Nu de faubourg Saint-Germain ontruimd wordt, kunnen wij
ieder het hotel kiezen dat wij willen.” Zijn vriend Boursault was
van dezelfde leer: hij koos de Tuilerieën en installeerde zich er
zonder valsche schaamte. Deze toekomstige millionaire was zoo
arm, dat zijn heele verhuisboeltje in een draagkorf kon, en in
het quartier du Carrousel was geen enkele bakker, die hem een
brood op krediet wilde geven. De tweede indringer was die arme
drommel Courtois, vroeger klompenmaker te Arcis-sur-Aube: hij
vroeg bedeest, dat men hem een piano van de koningin zou
leenen „om zijn dochter muziek te laten leeren”, en daar hij
een vriend van Danton was, kreeg hij verlof om het verlangde
instrument mede naar huis te nemen; om de open ruimte van
den wagen aan te vullen, voegde hij er eenige kleine meubelen
aan toe — die driëntwintig jaar later teruggevonden werden
in zijn kasteel Rambluzin, departement der Maas.

Op 16 Augustus besloot Roland, minister van binnenlandsche
zaken, dat de ministerraad in de Tuilerieën zou vergaderen.
Daartoe werd een der vertrekken van het appartement van Mad.
de Tourzel, op de verdieping gelijkstraats, uitkomende op de
binnenplaats, in orde gebracht, en elken morgen vonden de
ministers Danton, Clavière, Monge en Lebrun hunnen collega
daar en dejeuneerden met hem. Zij dronken den wijn uit de
enkele kelders die aan de plundering waren ontkomen; daartoe
achtten zij zich gerechtigd door de aloude usantie, die „aan de
Parijsche notarissen en aktenbewaarders veroorloofde, om bij de
inventarisatie zich de kaarsen toe te eigenen, die zij vonden in
de huizen, waar zij hunne functie uitoefenden en den wijn uit
de kelders te drinken, zoolang hunne werkzaamheid duurde”.

De werkzaamheid bestond hier in het constateeren, dat geen
enkel meubel ongeschonden was en dat het gepeupel alles vernield
had wat voor vernieling vatbaar was. Toch liepen er onder
het publiek de meest vreemdsoortige geruchten: de volksfan-
tasie stelde zich de Tuilerieën, dat oude hol van het konings-
schap, voor als een verschrikkelijke plaats, met kerkers en straf-
cellen vol gevangenen, met onderaardsche gangen naar Vincennes
of Versailles. Onder de vloeren, beweerde men, werden lang
aangehouden jammerklachten gehoord; een hondje blafte woedend
tegen een bepaalde plek achter de lambrizeering; men boorde
gaten in de muren, er werden vloeren opgebroken en men vond
niets dan een kamerdienaar des konings, die zich op 10 Augustus
in den schoorsteen van het salon der koningin had verborgen
en er niet meer uit kon, omdat hij de valdeur, die achter hem
dichtgevallen was, niet meer open kon krijgen. De arme man
had geprobeerd naar boven te klimmen in den schoorsteen om
langs het dak te ontvluchten, maar uitgeput van vermoeienis
was hij weer naar beneden gevallen; eindelijk vond een ronde
hem, halfdood van honger. Hij bood aan, zijn redders den weg
te wijzen in het kasteel, waarvan hij alle geheimen beweerde
te kennen, en Roland stelde hem aan als bureaubewaker van
de commissie van toezicht. 's Mans onthullingen hadden echter
niet veel te beteekenen: hij toonde aan dat de vier dikke kolom-
men aan het bed der koningin hol waren en elk een persoon konden
bevatten; op zijne aanwijzing kon men zich verder overtuigen,
dat al de korsetten van Marie-Antoinette opgevuld waren, om
een kleine mismaaktheid van de koningin, wier eene schouder
meer uitstak dan de andere, te verbergen, en men legde de hand
op een juweelkistje, verborgen in de zitting van een fauteuil.

Eén ding liet Roland niet met rust. De Wetgevende Ver-
gadering had een commissie benoemd, die in opdracht had, de
papieren van de koninklijke familie te verzamelen en te rangschik-
ken, en iederen morgen, vóór het ontbijt, ging de minister naar
de eerste verdieping, en vroeg onveranderlijk aan den eenigen
beambte, die dan nog in het lokaal aanwezig was:

— Zijn er papieren van den koning gevonden?

Waarop de beambte onveranderlijk antwoordde:

— Geen enkel.

— Ik ben toch zeker dat er hier moeten zijn, hernam de minister. Hij bromde, snuffelde overal, en vouwde het linnengoed open; zelf onderzocht hij de kamer van den dauphin. In een lade van een kast, bij een collectie heel gewone schelpen, die het kind netjes gerangschikt had, vond hij een kladje van een brief, luidende:

„Mon cher papa,

Je suis très aise d'être en état de vous écrire pour vous souhaiter une bonne année et vous dire que je vous aime de tout mon cœur.”

Dat was het echter niet wat Roland zocht; de weken gingen voorbij en zijn agitatie bedaarde niet. In de gangen van het kasteel zag men voortdurend zijn lang, triestig, achterdochtig gezicht; overal liep men dien snuffelaar tegen het lijf, zooals hij daar rondsloop, zich verdekt opstelde achter deuren en het geluid van zijn zware schoenen trachtte te smoren. Marat, die zeer vroolijke buien had, hoorde van de agitatie waaraan Roland ten prooi was en speelde hem een uitmuntende poets. Aan het comité hetwelk met de nasporingen belast was, onthulde hij als een stellig feit, dat de koningin vóór den aanval van 10 Augustus een aantal brieven en compromitterende papieren in een privaat had geworpen, en dadelijk gingen Roland en zijne collega's al de privaten van het kasteel onderzoeken. Twee putruimers, den neus bedekt met een band en de wenkbrauwen met vet ingesmeerd — daartoe bepaalden zich de prophylactische maatregelen van dien tijd — ploeterden in den drek en zochten op het gevoel naar papieren; zoodra zij er een vonden, hielden zij het op armlengte van zich af en reikten het Roland toe, die, met een tang gewapend, het kostbare document aanpakte, en in een bak met azijn dompelde. Als de beerput geheel doorzocht was, brachten twee mannen den bak naar de zaal der commissie, gevolgd door den minister en zijn acolyten, die met een zakdoek voor den mond, achter de twee mannen aanliepen, uit vrees dat men een gewichtig stuk zou verduisteren. In de zaal der commissie begon dan het verschrikkelijk depouillement. Na zes dagen bekende Marat, die nooit zoo hartelijk gelachen had, dat hij zich slechts had willen amuseren ten koste van zijne collega's.

Toch werd het proces tegen den koning voorbereid, langzaam, want „het materiaal voor de beschuldiging” ontbrak, toen, op zekeren morgen — het was 20 November — de geëmployeerden van de commissie van onderzoek bij hunne komst op het bureau Roland bemerkten, die met vluggen tred de groote trap der Tuilerieën opging. Hij werd gevolgd door een langen, mageren, armoedigen man, met gele tint en holle oogen, dien niemand te voren op het kasteel had gezien. Beiden liepen de wacht-kamers en de zaal van den ministerraad door en begaven zich naar de kamer des konings, waar Roland zich met den onbekende opsloot.

Een poosje later, kwam de „gele man” alleen uit de kamer des konings; blijkbaar wist hij goed den weg in den doolhof van trappen en gangen, want hij begaf zich rechtstreeks naar den inspecteur der gebouwen, Heurtier, aan wien hij, namens den minister, „een bezem en een kluwen bindgaren” vroeg. Om half twaalf zag men hem weer verschijnen, met de boodschap dat Roland twee servetten noodig had. De bediende, die ze hem bracht, zag den minister op zijne knieën op den grond liggen, bezig om twee dikke bundels papieren in te pakken, „met een voorkomen van intense vreugde”. Een oogenblik later zag men hem naar buiten komen, nog steeds begeleid door den onbekende, die onder iederen arm een in een servet geknoopt pak droeg. Daar de schildwacht bij het hek hen niet wilde doorlaten, ontbood Roland den opzichter Dangleterre, die aan den schildwacht bevel gaf den minister te laten passeeren.

Eerst om kwart over twee kwam de minister in de Manege, waar de Conventie zitting hield. De vergadering, welke dien dag gepresideerd werd door Lepeletier, hield zich bezig met de zaak van een zekeren Gerdret, die beschuldigd werd aan de troepen „schoenen met bordpapieren zolen” te hebben geleverd. De komst van Roland verwekte opschudding; hij ging naar de tribune en deelde mede dat hij meebracht „verscheiden cartons gevuld met papieren, die door hunnen aard en door de plaats waar zij gevonden waren, van groot gewicht schenen”.

— Deze stukken, voegde hij er bij, waren op zulk een geheime plaats verborgen, dat indien de eenige persoon in Parijs, die er kennis van droeg, haar niet had aangewezen, de papieren nooit ontdekt zouden zijn. Een gemompel van nieuwsgierigheid steeg op uit de banken. Roland, trotsch op het effect zijner mededeeling, voegde er onhandig aan toe:

— Verscheiden onzer collega's die zitting hebben gehad in de Constitueerende en de Wetgevende Vergadering, zullen er waarschijnlijk door gecompromitteerd zijn....

Een ironisch ha! ha! deed zich hooren, gevolgd door een afkeurend gemompel: men verwonderde zich over deze zoo haastig uitgesproken beschuldiging tegen een deel der Conventie. Dezelfde verdenking rees bij allen op: Roland had dus den tijd genomen om de papieren na te zien? Had hij er geen achtergehouden? Goupilleau betoogde, dat hij zijne ontdekking eerst had moeten mededeelen aan de commissie van onderzoek, die in de Tuilerieën zelven zitting hield. Roland, in zijn wiek geschoten, antwoordde niets, de linkerzijde lachte spottend, en toen de huissiers verschenen met de papieren, die zij op het bureau van den voorzitter neerlegden, werd het voorstel gedaan om een speciale commissie voor het onderzoek dezer stukken te benoe-

men. Zou men de vertegenwoordigers die deel hadden uitgemeemaakt van de vorige Vergaderingen, uitsluiten? De haat was zoo levendig, dat elke discussie onstuimig werd en deze duurde lang. Camille Desmoulins maakte een opmerking die de gemoe-deren tot kalmte bracht.

— Wij kunnen het niet eens worden, zeide hij, over de benoeming van twaalf leden om deze papieren te onderzoeken, terwijl wij het niet vreemd gevonden hebben, dat één man ze alleen heeft onderzocht vóór ons!

Ook ditmaal zweeg Roland. Het liep mis voor hem dien dag. Terwijl hij in de Vergadering was, hadden de commissarissen in de Tuilerieën met verbijstering geconstateerd, dat hij zonder complimenten, op zijn eigen houtje de zegels in de kamer des konings had verbroken. Deze kamer kreeg licht door een enkel venster, dat op den tuin uitzag; het bed was geplaatst in een alcoof, die aan de eene zijde gevormd werd door een hangkast, aan de andere zijde door een kleine afgeschoten gang die uitkwam in de kamer van den dauphin. In deze gang, zes voet lang en drie voet breed, was de bergplaats voor de papieren; toen er een paneel van het beschoot was weggenomen, kwam een ijzeren deur bloot van ongeveer anderhalve voet in het vierkant, en die deur sloot een onregelmatig gevormd gat af, dat in de dikte van den muur was uitgehold. De „gele man” was de slotenmaker, die de deur pasklaar gemaakt had; zonder hem zou de bergplaats nooit ontdekt zijn en zeer waarschijnlijk zou het proces des konings, bij gebrek aan bewijsmateriaal, nooit ondernomen zijn. Men kan dus zeggen dat, door het geheim te verklappen aan Roland, deze tragische man het hoofd van Lodewijk XVI aan den beul gaf. (Slot volgt).

De geminachte Landschapstijl.

IN de eerste plaats mijn compliment aan de geachte verdedigster van den landschapstijl, mevrouw Geertruida Carelsen. Ook ik ben van meening dat de landschapstijl voor groote buitenplaatsen de aangewezen stijl zal blijven, wel-is-waar hervormd naar de idee's van Willy Lange, den schepper der physiognomisch-biologische begrippen op het gebied der tuinkunst.

De minachting van den landschapstijl is dunkt mij grootendeels ontstaan door werk van onbevoegde handen. De kwekers moeten zich bij het kweken houden en niet zooals ook de bloemisten, zich geroepen voelen 'smenschen tuinleven te ver-aangenamen door ongemotiveerde slingerpaadjes en nog ongemotiveerdere beplanting arm aan kleur en natuur, terwijl de tuin juist voor den leek ook de leermeester in de natuurhistorie zijn zal. De tuin vervreemdt zich van het huis inplaats een overgang te scheppen zoals de gemoderniseerde oud-hollandsche stijl, door den leek steeds engelsche stijl genaamd, doet.

Nu schijnt er evenwel een tijd aangebroken waarin de eene richting der tuinkunst zich het hoofd plat loopt in rechtlijnigheid en de andere in heelemaal geen lijn. Waarom altijd die eenzijdigheid?

Het gevoel zegt ons dat een staand vlak een liggend vlak beheerscht. Het spreekt dus vanzelf dat in de naaste omgeving van het huis wel degelijk het tuinvlak eene geometrische indeeling verlangt, waarbij de lijnen van het staand vlak zich in de lijnen van het liggend voortzetten, indien de bedoeling is een goed, harmonisch geheel van huis en tuin in ontwikkeling te brengen.

In stadstuintjes waar ten allen tijde de staande vlakken over de liggende domineeren, zal slechts een geometrische indeeling op zijn plaats zijn. Dit zegt evenwel heelemaal niet dat hier nu alleen geschoren en geknpte planten thuis behooren. De planten moeten groeien zooals ze willen, indien de ruimte het toelaat. De tegenwoordige levensbeschouwing kent elk levend wezen zijn recht van ontwikkeling toe. Maar daarom valt het niet te ontkennen, dat de indeeling van een tuinvlak in de nabijheid van een huis aan regels gebonden is. Eenzijdigheid in de tuinkunst zoowel als in alle andere kunsten heeft al heel wat bedorven.

De regelmatige aanleg zal altijd in de nabijheid van het huis zijn plaats vinden, zelden echter in de vrije wilde natuur passen. Hier moet nu voorzichtig afgewogen, waar de grens getrokken zal worden om grove tegenstellingen te verzachten en een goed harmonisch geheel te doen ontstaan. Dat dit slechts het werk is van menschen, die er hun levensroeping van maken de tuinkunst te bestudeeren en te beoefenen, behoef ik verder wel niet te bepleiten.

L. J. VOLKER.

CORRESPONDENTIE.

Bultige koeien. Gaarne zag ik beantwoord de vraag of zoo-genaamde bulterige koeien gezonder zouden zijn dan de niet bulterige, eene bewering van een boer, die ik reeds dorst tegenspreken.

Zeist.

J. H. T.

Antwoord:

1°. de z.g. bulten op koeien worden veroorzaakt door de larven der horselvlieg (wel bekend);

2°. alhoewel de koe er niet gezonder om is — of liever gezegd „alhoewel de koe die bulten niet nodig heeft om gezond te zijn”, ziet de boer ze gaarne, en zal hij bij voorkeur 'n dergelijke bulterige koe koopen, althans niet om verkoopen;

3°. schijnt het een bekend verschijnsel te zijn dat die bulten niet voorkomen op „zieke” koeien.

Foto J. Magiels.

DE AARDAPPELROOIMACHINE IN WERKING.

ZUID-BEVELAND, VOORNAMELIJK ALS LANDBOUWLAND

(Slot).

IN Zuid-Beveland vindt men een bloeienden boerenstand, die zich steeds op de hoogte stelt van de eischen des tijds, om daarnaar het bedrijf in te richten en te wijzigen. Een grooten invloed heeft hierop de Wilhelminapolder gehad, die, steeds bestuurd door vooruitstrevende, wetenschappelijk aangelegde mannen, voorging het bedrijf op wetenschappelijke wijze in te richten, een nauwkeurige boekhouding invoerde, enz. Waar men de resultaten daarvan zoo in de nabijheid kon waarnemen, moest dat voorbeeld wel werken op de boeren van het geheele eiland. De landbouw, die voor een halve eeuw nog geheel handbedrijf was, enkel met paarden als hulparbeidsvermogen, maakt thans meer en meer van de moderne techniek gebruik. Ook de stoomkracht en benzine-motoren leveren reeds het arbeidsvermogen bij menigen tak van arbeid op het land, maar toch blijft in Zuid-Beveland het paard nog belangrijk voor het leveren van arbeidsvermogen.

Al vroeg begon men met de invoering van allerlei nieuwe werktuigen bij den landbouw; eenvoudige zaaimachines, stroo- en wortelsnijders werden ingevoerd, en het paard leverde daarbij het arbeidsvermogen. In 1854 werd in den Wilhelminapolder de eerste stoomdorschmachine in gebruik genomen. Het dorschen geschiedde vroeger nog meest met de dorschvlegels, door de hand gedreven. Langzamerhand begon men ook op andere hoeven dorschmachines in te voeren, eerst aan een rosmolen verbonden, door paarden getrokken. De karn werd op Zuid-Beveland toen nog veelal gedreven door een hond, die in een tredmolen liep.

Hoe anders is dit thans geworden. De afbeeldingen geven voorstellingen van den akkerbouw met de nieuwste hulpwerktuigen, waardoor niet alleen persoonlijke arbeidskracht wordt uitgewonnen, doch het werk beter wordt verricht. De stoomploeg wordt sedert 1873 reeds gebruikt om den zwaren kleibodem om te woelen, waartoe anders op zijn minst drie paarden noodig zijn, die daarbij een moeilijke taak hebben. Cultivatoren worden gebruikt om het land van onkruid te zuiveren. De dorschmachine, door stoom of een motor gedreven, vervult op gemakkelijke wijze en in korteren tijd de taak, die vroeger door

tal van arbeiders moest verricht worden. Zij kan beter van geschikt weer partij doen trekken door de boeren. De boer, op zijn maaimachine gezeten, door twee paarden getrokken, maait zonder moeite koren en gras, waartoe vroeger veel zware arbeid van tal van personen noodig was.

Zoo verkrijgt alles op het land een geheel ander aanzien. En toch, bij de boerenarbeiders is daardoor geen werkeloosheid ontstaan; hun toestand is niet slechter geworden. Zelfs is het invoeren der machines een noodzakelijkheid geworden, dewijl er minder persoonlijke arbeidskrachten beschikbaar zijn dan vroeger. Het aantal inwonende vrouwelijke dienstboden is verminderd, dewijl het dikwijls moeilijk is die te bekomen, voornamelijk wanneer er veel gemolken moet worden. De dienstboden geven meer en meer de voorkeur aan het dienen in de stad.

En ook vaste arbeiders zijn er minder te verkrijgen dan vroeger; het aantal losse arbeiders echter is grooter op Zuid-Beveland. De arbeiders toch hebben thans meer dan vroeger zelf land in eigen cultuur, dat zij bewerken, en zij willen daarom wel in enkele tijden iets er bij verdienen, maar niet als vast arbeider altijd verbonden zijn. Over 't geheel kan men wel zeggen, dat, trots genoemde verandering in het boerenbedrijf, de economische toestand van de boerenarbeiders op Zuid-Beveland er niet op achteruit is gegaan, doch door hooger loon en het pachten van land voor eigen cultuur eer is verbeterd. Evenwel, de toestanden in dezen verschillen van plaats tot plaats, zoodat men ook andere oordeelvellingen kan vernemen.

Van beteekenis is nog de vlasteelt op Zuid-Beveland, hoewel die geen groote oppervlakte meer in beslag neemt. Zuid-Hollanders pachten hier land om vlas te verbouwen, maar zij verrichten een deel van het werk met eigen werkvolk, zoodat men op Zuid-Beveland vrij geregeld arbeiders ziet verschijnen uit Zuid-Holland, om in het vlas te werken, het te wieden en vooral te plukken, als het rijp is.

Ten slotte zij nog gewezen op de klaverteelt en lucerneteelt. Zuid-Beveland heeft zoo weinig grasland, dat het zelfs niet voldoende is voor het rundvee en de paarden. Daarom werd de klaverteelt en lucerneteelt ingevoerd, om zoo door groenvoeder het gemis van grasland eenigermate aan te vullen.

Gaan wij thans over tot de veehouderij. Zeeland is van de provinciën van Nederland betrekkelijk het rijkst aan paarden, hoewel het in absoluut aantal door Zuid-Holland, Gelderland, Noord-Brabant en Groningen, alle grootere provinciën, wordt overtroffen.

Het aantal paarden in Zeeland bedroeg in Juni 1910: 32568 stuks, en van deze kwamen 6680 stuks op Zuid-Beveland voor. Zeeland heeft per 100 H.A. cultuurgrond gemiddeld 22 paarden; daarop volgen Groningen met 20 paarden, Zuid-Holland met 19 paarden, Gelderland met 16 paarden, enz., en beneden aan staat Friesland met 13 paarden per 100 H.A. Het gemiddelde van Nederland is 15 paarden per 100 H.A.

Naar de talrijkheid der bevolking gerekend heeft Zeeland 140 paarden per 1000 bewoners, en daarop volgt Groningen met 117, terwijl gemiddeld voor Nederland het aantal paarden 56 per 1000 bewoners bedraagt. Deze cijfers toonen beter dan woorden aan, dat Zeeland het paardenland van Nederland is.

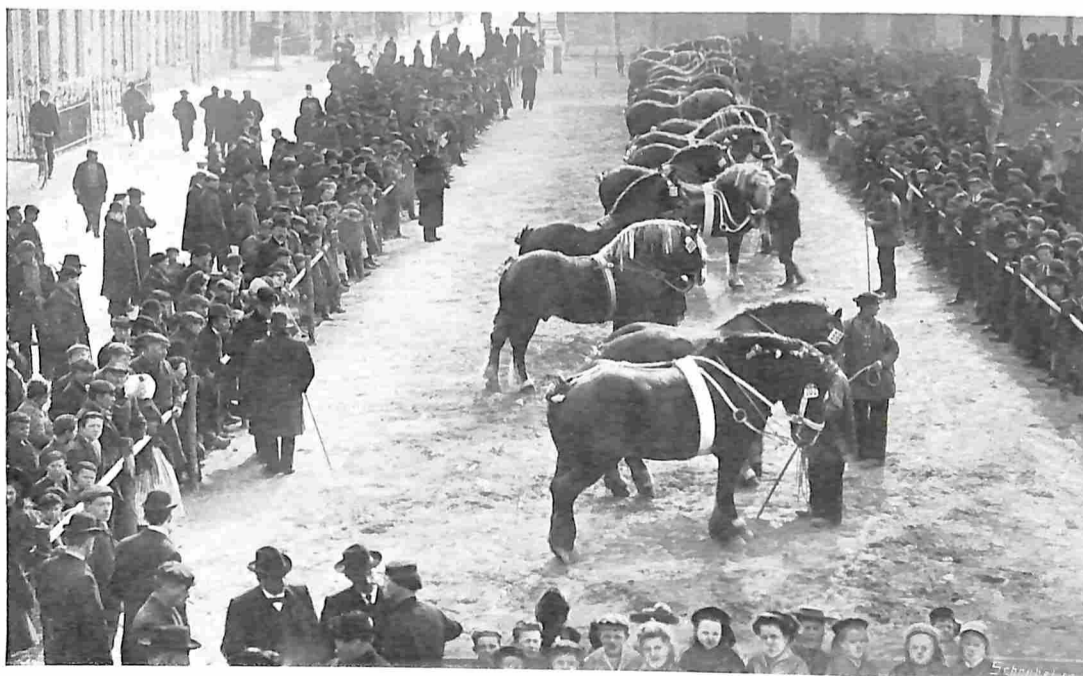

Foto J. Magiels.

PAARDENKEURING TE GOES.

Foto J. Magiels.

KLAVERMAAIMACHINE IN WERKING.

Bestond vroeger de paardenstapel van Zeeland voor verreweg het grootste gedeelte uit werkpaarden boven de drie jaren, in den laatsten tijd is het aantal jonge paarden beneden drie jaar sterk toegenomen, evenals het aantal dekhengsten, iets wat wijst op de toeneming der paardenfokkerij voor den handel. Aan die beweging heeft ook Zuid-Beveland deel. Het vervangen van paarden als arbeidskracht door motoren of stoom heeft hierop eenigen invloed geëffend.

De Zeeuwsche paarden, door de behoefte des lands bestemd tot zwaren trekarbeid, vormen dientengevolge een sterk ras, uitstekend geschikt voor trekpaarden, minder voor rijpaarden. Het zijn dieren groot van gestalte, zwaar en sterk gebouwd, met breeden doch fraaie kop, korten, vleezigen hals, zware manen, breede borst, dikke, vleezige schouders, kort ineengedrongen van romp, met breeden, dikwijls ingebogen zadeldrug, zware, laag aangezette staart, en zwart of bruin van kleur, terwijl er ook vossen onder gevonden worden.

De runderhouderij in Zeeland is niet belangrijk. Naar het volstrekt aantal runderen staat Zeeland beneden aan de rij der provinciën; het had in Juni 1910 in totaal 83800 runderen. Zuid-Beveland telde 16070 runderen, waarvan 4596 melkkoeien en 874 stuks mestvee. Zeeland telt slechts 56 runderen per 100 H.A. cultuurgrond, alleen Groningen met 55 per 100 H.A. staat in Nederland daar beneden, terwijl voor Nederland het gemiddelde 94 per 100 H.A. is.

De runderhouderij heeft op Zuid-Beveland, wegens het overheerschen der economische waarde van het bouwland, niet de groote belangstelling gevonden als elders. De opbrengst van het rundvee aan zuivel was er op vele dorpen dan ook enkel bestemd voor de benodigdheden van moeder de vrouw in de huishouding; zij kon daarover beschikken, terwijl de man, als heer des gezins, de opbrengst van den akkerbouw beheerde. Een meisje, dat huwde, lette er niet zelden mede op, hoeveel koeien de toekomstige echtgenoot had, en om den welstand van de toekomstige vrouw bij het huwelijk uit te drukken, werd wel gezegd: „zij krijgt zooveel . . . koeien”. Op een boerderij van 5 à 6 koeien ziet men dikwijls 6 à 10 werkpaarden; evenwel vindt men er ook verscheidene boeren met dat getal paarden, die slechts een tweetal melkkoeien hebben, enkel voor eigen behoefte.

De schapenhouderij is in Zeeland niet aanzienlijk. Terwijl gemiddeld in Nederland op 100 H.A. bouw-, gras- en tuinland 41 schapen voorkomen, is dit bedrag voor Zeeland slechts 21. Zuid-Beveland telt totaal 11679 schapen. De schapen zijn van groot ras en worden hoofdzakelijk gehouden om de mest en de wol; gemolken worden zij niet. De dieren worden in kudden gehoed, en vinden voedsel op de uitgestrekte schorren en uiterwaarden, langs dijken en wegen, en in den herfst ook op de stoppelvelden.

In het betrekkelijk aantal varkens staat Zeeland, dat gemiddeld slechts 30 varkens per 100 H.A. bouw-, gras- en tuinland heeft, het laagst in de rij der Nederlandsche provinciën; gemiddeld heeft Nederland 50 varkens per 100 H.A. In totaal telt Zuid-Beveland 8727 varkens.

De boerenhuizen op Zuid-Beveland zijn, evenals elders in Zeeland, ingericht naar de bedrijven en hebben daardoor een geheel ander karakter dan in streken, waar rundveehouderij de hoofdzaak is. Daardoor heeft zich ook het eigenaardige van het Zeeuwsche huistype ontwikkeld. Reeds op het eerste gezicht is kenmerkend, dat bijna overal huis en schuur gescheiden staan. De woonhuizen hebben meest alle

op Zuid-Beveland den ingang in den vlakken zijgevel.

De schuren bezitten meestal een langwerpige vierkante gedaante, zij zijn, om veel veldproducten te bergen, zeer groot, bij een middelmatige boerderij wel 34 M. lang, 14 M. breed en 11 M. hoog, en worden van hout gebouwd. Door de vermindering der graanteelt kunnen zij thans wel kleiner toe. In den voorsten wand of de zijde, welke gewoonlijk naar den weg is gekeerd, bevinden zich twee of drie paar breede deuren, z.g. „mendeuren”, waardoor men de dorschvloeren inrijdt, welker aantal hiermede overeenkomt. Hier worden graan en hooi, hoog op de wagens geladen, in den oogsttijd binnengereden. De dorschvloeren loopen dwars door de schuur en bepalen het aantal vakken, waarin het hooi en de veldgewassen worden geborgen.

Aan den achter lengtewand der schuur zijn de stallen voor het rundvee geplaatst, en daarachter ligt de mestvaalt. Het vee staat op een rij, met de koppen naar het ruim der schuur gekeerd. Een zoogenaamde „voergang” loopt in de lengte door de schuur, alleen door de dorschvloeren afgebroken, en dient om het vee te kunnen voeren.

Bij iedere boerderij heeft men een zoogenaamd wagenhuis, tot berging der landbouwgereedschappen.

Op Zuid-Beveland heeft, * * * zoals wij reeds opmerkten en in cijfers aantoonde, een belangrijke uitbreiding der ooft- en fruitteelt plaats gegrepen. De boomgaarden vond men er reeds lang vele. De schrijver van den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden, deel: Zeeland, 1758, noemde Zuid-Beveland reeds: „beroemd voor een der lustigste en vruchtbaarste” eilanden van geheel Zeeland, „zoo wegens zijne menigvuldige Bosschagiën, Boomgaarden, beplante Dijken en Wegen, als wegens de Bouwlanden, die daar in overvloed zijn en een groote hoeveelheid van Tarwe en andere Granen, niet alleen tot verzorging des Eilands, maar ook ter verzending naar andere plaatsen” leveren. Van der Aa in zijn groot woordenboek van 1840 beschrijft het land nog in dezelfde, blijkbaar overgenomen woorden. De graanteelt en uitvoer van graan is sedert afgenomen, maar naast bieten zijn

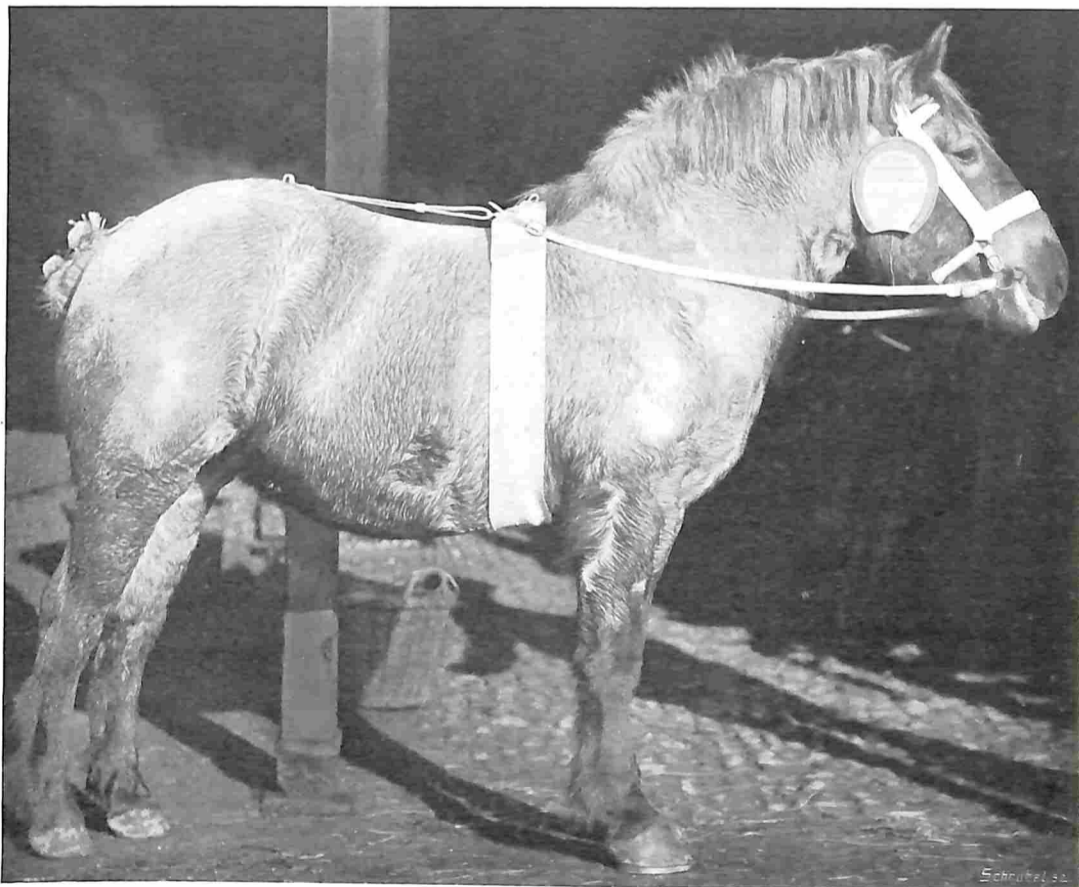

Foto J. Magiels. TYPE VAN EEN ZEEUWSCH-BELGISCH WERKPAARD.

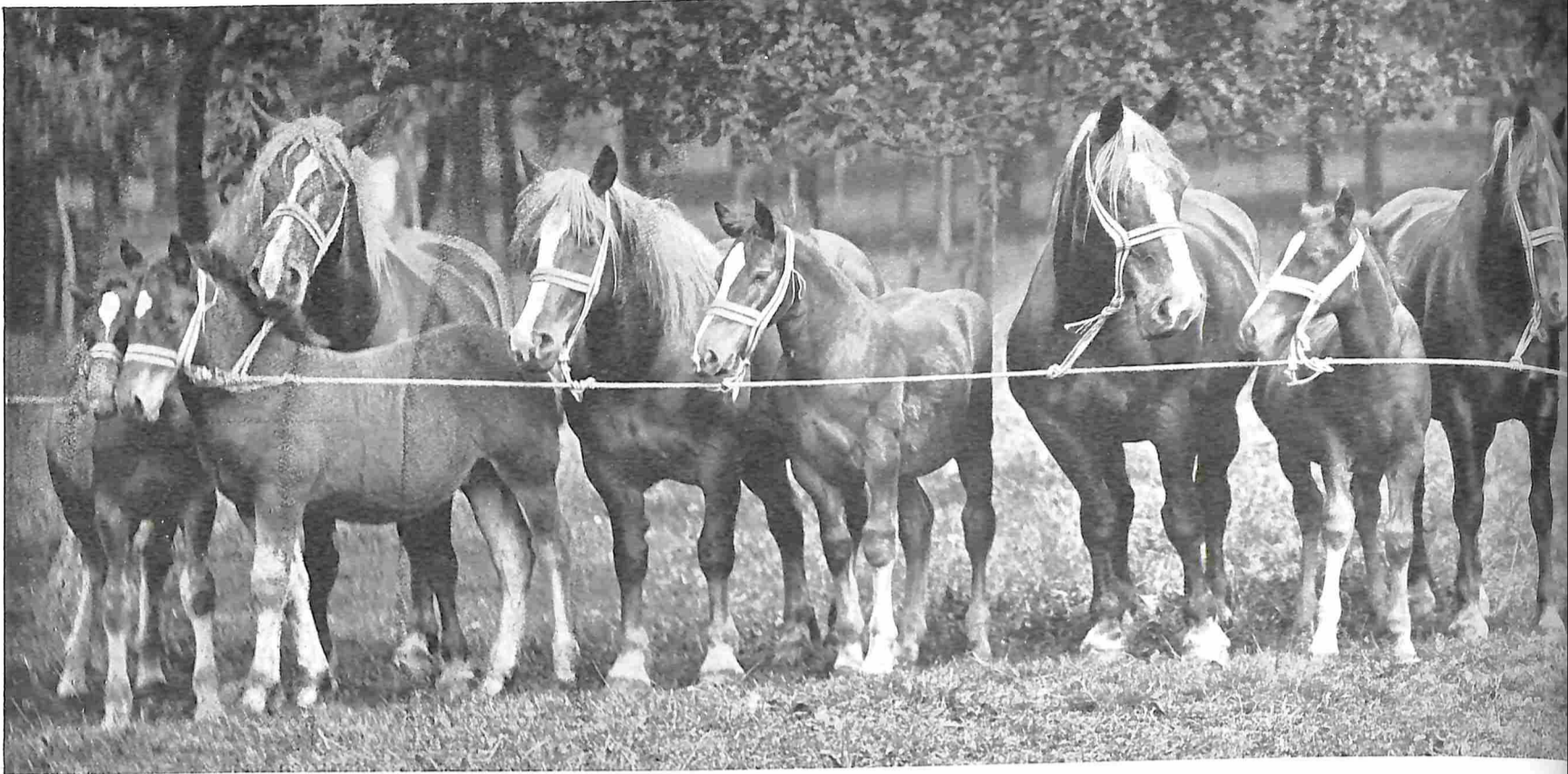

Foto J. Magielse.

EEN ZELDZAME GROEP FOKMERRIES MET VEULENS, ZEEUWSCH-B.

oof en fruit er mede voor in de plaats gekomen. De zachte, doorlatende, zavelachtige kleibodem is er zeer geschikt voor doortteelt. Voral de polders langs de Wester-Schelde hebben uitmuntende boomgaarden. De weg van Goes voorbij Kloetinge en Kapelle naar Biezelingen is met talrijke schoone boomgaarden omringd; Kapelle is de gemeente met de meeste boomgaarden, meer dan 190 H.A. Wemeldinge heeft de oudste boomgaarden, waar oude boomen geen zeldzaamheid zijn. Goes heeft zelfs nog een ouerbezieboom in leven gehouden, †) die, naar de overlevering wil, door Jacoba van Beijeren geplant is; wij hebben indertijd nog van de vrucht van dezen boom genoten.

Vele boomgaarden hebben als onderplanting bessen, roode en zwarte bessen en kruisbessen; bij andere boomgaarden heeft men nog gras onder de boomen. De hoofdcultuur zijn appelen; peren treft men niet zooveel aan. Ook kersen treft men er aan, doch aan de kersenteelt is in de laatste jaren weinig uitbreiding gegeven. De variëteiten van appelen zijn in de oude boomgaarden zeer groot. In de laatste jaren ziet men het verkeerde hiervan in, worden de vele variëteiten beperkt, doch men overdrijft thans wel in tegengestelde richting. De Goud Reinette en Brabantsche Bellefleur worden tegenwoordig veel aangeplant, en daarbij komt de Court Pendu. Naast deze vindt men nog verschillende variëteiten van appels. De peren komen in verschillende soorten voor.

De boomgaarden zijn op Zuid-Beveland bijna uitsluitend aangelegd door particulieren bij wijze van geldbelegging. De grootste onderneming op dit gebied is de „Zeeuwsche fruitteeltmaatschappij”, welke een groot aantal boomgaarden heeft weten te verkrijgen, en de producten uitvoert.

DR. H. BLINK.

†) Zie „Buiten” 1911, No. 14, blz. 164.

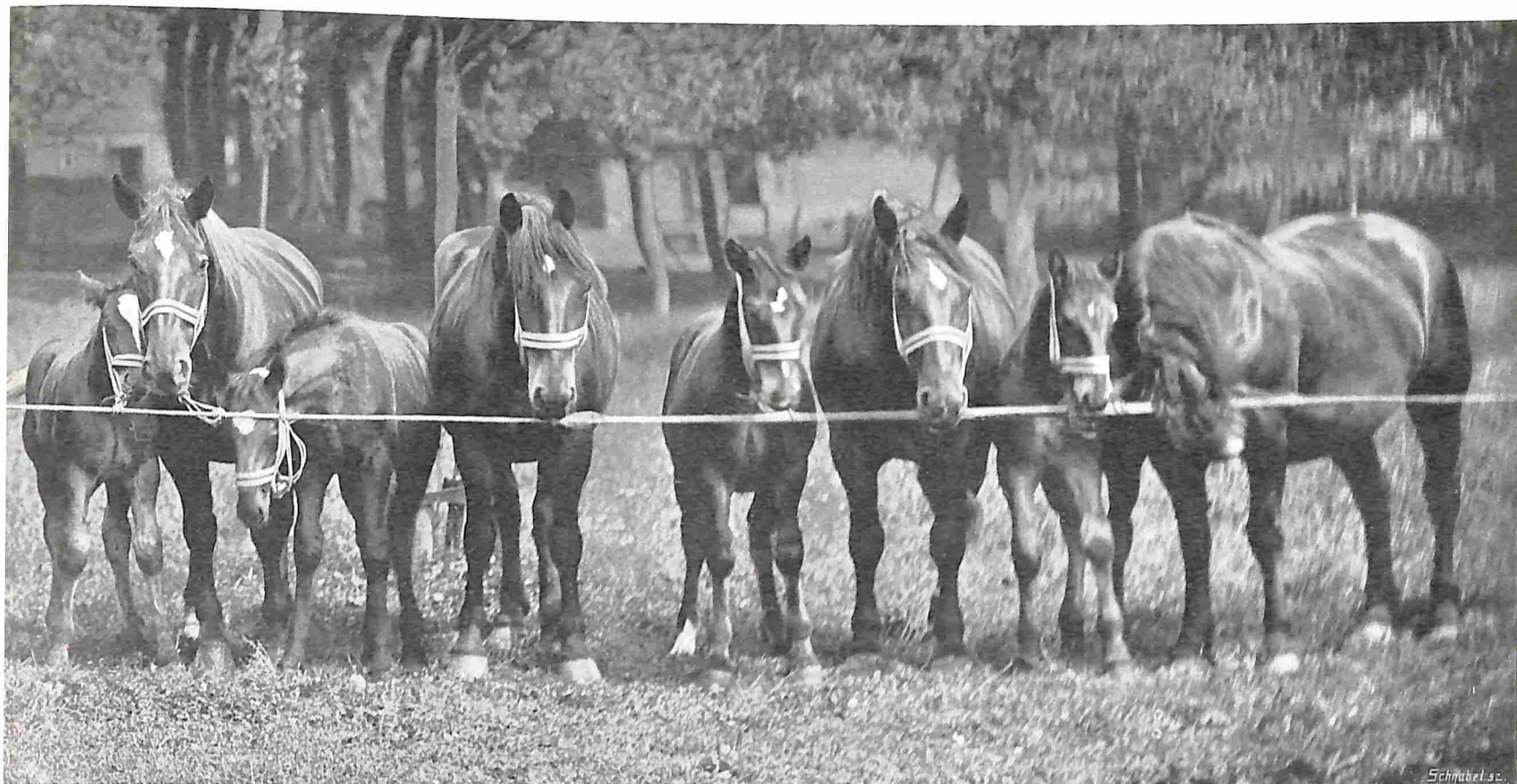
DE PARADIJSVISCH.

(MACROPODUS VIRIDI-AURATUS).

ZOO langzamerhand, nu allerwegen vereenigingen voor aquariumliefhebbers worden opgericht, nu er zelfs in ons landje een tijdschrift voor aquarium- en terrariumkunde wordt uitgegeven, nu door het houden van voordrachten en tentoonstellingen vele zeltjes worden genomen voor de, ô! zoo mooie aquarium-studie, zoo langzamerhand ziet men in huiskamers, serre's en tuinen aquaria en vischkompen verschijnen, die, al zijn ze door beginnelingen dikwijls ondoelmatig ingericht, zoodat ze nogal eens ververscht of schoongemaakt moeten worden, meestal aanleiding geven tot een ernstige en genotvolle studie. En heusch, als ge u eenmaal een aquarium hebt aangeschaft, zult ge 't nooit meer willen missen! Wat al waarnemingen en ontdekkingen kunnen gedaan, wat al interessante gebeurtenissen uit het leven der zoo talrijke en belangwekkende slootbewoners kunnen in zoo'n kamervijvertje bespied worden. Wacht! hoor ik een moeder uitroepen, laat ik oppassen dat m'n zoontje dit niet te lezen krijgt, anders komt hij morgen weer thuis met van die vieze beesten uit de sloot, net als verleden jaar, toen hij van die griezelige bloedzuigers had meegebracht. Brrr! En toen had hij een stuk of wat van die kleine vischjes — hoe noemen ze die beesten ook weer? — O ja, stekelbaarsjes, in zoo'n goudvisshenk kom gedaan en na een paar

dagen — bah! ik ril er nog van, als ik aan die lucht denk”. Juist, mevrouw, en dat komt omdat uw zoontje, zooals vele kinderen, alles aanpakt en niets tot een goed eind brengt, doordat de ouders hem niet helpen. Kijk, dacht hij, ik zie daar die stekeltjes in de sloot bij heele scholen zwemmen; in zoo'n flesch kunnen er dus ook wel een stuk of dertig. De dieren moeten eten, dus worden er een paar koude aardappels bijgegooid, dan zullen ze vooreerst niet verhongeren. Maar, och arme, den volgenden dag komt onze jongen naar z'n diertjes kijken, en dan ziet hij het grootste gedeelte dood op hun rug drijven, terwijl een heel enkele nog aan de oppervlakte amechtig naar lucht hapt. Nu wordt de kom zoo gauw mogelijk leeg gegooid en in een hoek van den zolder gezet, of tot een verblijf voor witte muizen ingericht. En dat is jammer, want 'n ieder kan met ô zoo weinig moeite een prachtig stukje sloot inrichten, dat, mits 't doelmatig ingericht zij, nooit last van ververschen of schoonmaken behoeft te veroorzaken: een stukje natuur, dat een heerlijk, steeds wisselend en fris sieraad voor de huiskamer is; altijd belangwekkend en leerzaam voor jong en oud, stelt het de ouders in staat hun kinderen menig heilzaam lesje te geven. Hoe dikwijls roeren kinderen niet het pijnlijke onderwerp aan van het geheim hunner geboorte? Hoe dikwijls hebt gij naar een geschikte gelegenheid gezocht om uw kind in te lichten omtrent den oorsprong van zijn bestaan? Zoo heel jong mag het hiervoor niet zijn; en toch, wacht ge te lang, dan loopt ge gevaar, dat anderen u vóór zullen zijn. Er kan een tijd komen waarop het kind u niet meer vraagt, niet meer *dwift* vragen, de dienstdoden wellicht, anderen, zijn schoolmakker hebben ingelicht. Dat moet ge voorkomen. En zie, wanneer ge samen met uw kinderen planten en dieren bestudeert, dan zullen zich gelegenheden te over voordoen om hun ongemerk een en ander te vertellen omtrent het ontstaan van den mensch, om hun raadsels te ontsluiten, door welke verklaring anderen misschien verkeerde ideeën bij uw kind zouden hebben opgewekt. Omgang met de natuur heeft steeds een beschavende en veredelende invloed. Tracht daarom bij uwe kinderen liefde aan te kweken tot de natuur, die teederheid en opmerkingsvermogen doet ontwaken. Jongens en meisjes behooren beiden te worden aangemoedigd om dieren, vogels en planten te bestudeeren, zij moeten ze gadeslaan in hun geheime schuilplaatsen, hun doen en laten leeren kennen, ze in hun spel en werk bespieden. En de gemakkelijkste wijze om een van de interessantste levensgemeenschappen — die meestal heel lastig bij elkaar zijn te brengen — ik bedoel die van het *zoetwater*, het leven in slooten en plassen, te bestudeeren is wel het houden van een aquarium. Wanneer uw kind er liefhebberij in heeft, help het dan, geef het voor enkele guldens bij de een of andere gelegenheid een mooien glazen bak cadeau, en schaf uzelf een handboekje voor den aquarium-houder aan, dan kunt ge u samen met uw kind, een onuitputtelijke bron van studie en genot scheppen.

Maar nu moet ge niet dadelijk beginnen met dieren uit de sloot. De inlandsche zoetwatervisschen stellen vele eischen omtrent licht- en waterverschoning, voeding, enz. De noodige een paar siervissen, die zeer weinig-eischend zijn en u daarbij door hun kleurenpracht en vormschonheid een schouwspel

SCH TREKPAARDENSLAG, ALLE WERKPAARDEN OP ÉÉN BOERDERIJ.

bieden, waarvan ge nooit genoeg kunt krijgen. Ik wil u daarom hier iets vertellen van den voor beginners in de liefhebberij het meest aan te bevelen *Paradijsvisch*.

De *Paradijsvisch* is een door fraaie kleur, eigenaardigen vorm en merkwaardige levenswijze uitmuntende soort der Doolhofvisschen, welke door de Chineezzen sinds lang gefokt wordt en die men in Frankrijk voor 't eerst heeft leeren kennen door de exemplaren, welke de Fransche consul Simon in 1869 uit Ningpo naar Parijs verzond, waar de bekende vischkweeker Carbonnier ze verder kweekte. In het begin werden ze voor ongelooflijk hoogen prijs verkocht, daar ze echter verbazend snel voorttellen zijn ze tegenwoordig reeds voor enkele kwartjes per teelbaar paartje verkrijgbaar.

In het voorjaar beginnen hun vinnen grooter te worden, hun kleur wordt levendiger, tot de visschen in het begin van den paartijd in hun mooiste kleuren prijken. En zoo beginnen de visschen hun bekoorlijk minnespel. Het mannetje spreidt den staart en de vinnen uit, kleurt zienderoogen donkerder en begint langzamerhand afgemeten om het wijfje heen te draaien. Het wijfje gaat dan min of meer loodrecht in het water staan, legt alle vinnen vlak tegen het lichaam aan en begint ook harerzijds in 't rond te draaien. Is het mannetje erg opgewonden, dan begint het te beven, wat dikwijls door het wijfje wordt nagevolgd. Heeft het wijfje geen zin om te spelen, dan neemt het, zoodra het mannetje aankomt, een bijna loodrechte houding aan, draait eenige malen om haar as, terwijl het mannetje om haar heen zwemt, en gaat daarbij geheel op de zijde liggen. Deze minnespelen zijn zoo bekoorlijk, dat men er niet genoeg naar kan kijken.

Wanneer het zwellen van het lichaam het rijp worden der eieren aankondigt, begint het mannetje met den bouw van het nest. Eene dikwijls nauw-waarneembare zwelling achter de borstvinnen verraadt de vruchtbaarheid van het wijfje.

Nu begint het eieren leggen. Deze vallen slechts bij uitzondering op den bodem, maar stijgen in den regel naar den waterspiegel en blijven hangen of zweven aan de onderzijde van het nest, dat door het mannetje wordt vervaardigd, van uitgespuwde luchtballen en kleine blaasjes van kleverig speeksel, die onder een blad van een waterplant of in een hoek van het aquarium worden vastgehecht. Het bezit, niettegenstaande de lichte bouwstoffen, eene groote stevigheid, strekt 1—1½ c.M. Om het te vervaardigen komt het mannetje aan de oppervlakte, neemt den bek vol lucht en spuwt deze dan in kleine, door een speekselhuidje omgeven blaasjes uit; hierdoor ontstaat een tamelijk stevig samenhangende laag van luchtballen, die dikwijls door nieuwe vervangen worden. Het mannetje bevindt zich gewoonlijk onder deze laag, terwijl het wijfje zich in een hoek ophoudt; intusschen komen beiden dikwijls om te spelen naar het onbeplante deel van het aquarium. Bij dit minnekoozen wordt het mannetje steeds onstuimiger. Het komt bijna voortdurend aan de oppervlakte, neemt lucht in den bek, spuwt deze onder water, deels door den bek, deels door de kieuwen uit, zwemt driftig rond en spreidt bij 't stilstaan de buikvinnen wijd uit. Het wijfje gedraagt zich op dezelfde wijze. Heeft het spel een poosje geduurd, dan zwemt het mannetje plotseling op het wijfje af, beiden openen den bek en pakken elkaar bij de lippen. In deze houding zwemmen de dieren 10—40 seconden in 't aquarium rond. Zij geven zich zoo geheel over aan dit liefdespel, dat de

lappen opperhuid hun dikwijls aan den bek hangen. Na een dergelijk voorspel dwingt het mannetje, niet zelden met geweld, het wijfje tot paring. Wanneer meerdere paartjes het aquarium bewonen heeft het echter van te voren met andere mannetjes nog een hevigen strijd te voeren. Eindelijk heeft er werkelijk paring plaats, waarbij de eerste eieren worden gelegd. Deze komen bij het naar buiten treden in onmiddellijke aanraking met het mannelijke geslachtsorgaan en worden meteen bevrucht. De bevruchting zelf is uiterst moeilijk waar te nemen. Na deze handeling blijven beide dieren zichtbaar uitgeput eenige seconden liggen, waarop zij dan van elkaar gaan. Het wijfje bekommert zich in 't geheel niet om de eieren, maar eet ze integendeel dikwijls op. Na verloop van een kwartier volgt, meestal door toenadering van het wijfje, een nieuwe paring, die met telkens grotere tusschenpoozen door andere gevolgd wordt, tot het geheele aantal eieren, 300—500, is gelegd. Het wijfje is nu meestal geheel kleurloos geworden en rust onbeweeglijk in een hoek van het aquarium uit, het mannetje neemt alleen de zorg voor het broed op zich. De eieren beginnen zich, terwijl ze herhaalde malen in nieuwe luchtballen worden gewikkeld, reeds te ontwillen na verloop van 30—36 uur bij een watertemperatuur van 20—26° Celsius. De donkere kiemvlek wordt op den lichtgelen dooier zichtbaar; één dag later kan men het hart zien kloppen; 12 à 18 uren daarna wordt het ei verlaten door het jonge vischje, dat nog geen mondopneming heeft en op een zeer kleine kikkerlarve lijkt; op den vijfden of zesden dag heeft het den vorm zijner ouders verkregen; in de achtste levensmaand is het volwassen. Zoolang het nog de hulp van de ouders behoeft, is het mannetje vol zelfverloochenende zorg. Op gelijke wijze als de mannelijke stekelbaars houdt ook de *Paradijsvisch* het jonge, onrijpe kroost bijeen en handhaaft streng de orde onder zijn kinderen. Zoodra een van de jonge vischjes zich te ver uit de buurt begeeft, grijpt hij het met den muil en spuwt het weder uit in het tot beschutting dienende schuimnest. Op een even zonderlinge als doeltreffende wijze toont hij, naar men zegt, zijn zorgvuldigheid voor zieke of achterlijke jongen: zulk een schepseltje wordt met een vooraf gemaakte luchtbel omhuld en op deze wijze als 't ware tot een nieuw leven opgewekt. Zoodra de jongen de hulp van den vader niet meer noodig hebben, laat deze hen aan hun lot over, en ziet er zelfs, evenals het wijfje, geen bezwaar in, ze te verslinden. De jongen voeden zich aanvankelijk met het schuim van het nest, later met uiterst kleine Infusiediertjes, vervolgens met verschillende voor het ongewapende oog zichtbare lagere dieren en ten slotte op dezelfde wijze als hunne ouders.

Na deze uitvoerige bespreking van het kweken laat ik eenige wenken over de behandeling der dieren volgen. De liefhebber, die misschien te bijterige mannetjes bezit, plaatse deze bij oude, krachtige wijfjes. Het is voorgekomen, dat één mannelijke *Paradijsvisch* zes wijfjes doodde en eerst met het zevende paarde.

Na het vierde levensjaar is deze visch in den regel niet meer teelbaar, toch is het bekend, dat zelfs in het aquarium gekweekte macropoden dikwijls een ouderdom van zeven jaar bereiken. Hoe ouder het water is, hoe behaaglijker de macropoden zich er in gevoelen; fonteyntjes en luchtverserschers zijn voor hem overbodig. Het water in de voor de *Paradijsvisschen* bestemde aquaria moet liefst geen lagere temperatuur hebben dan 12° C., hogere temperatuur schaadt den visschen nooit.

Siervisschen, vooral weerlooze, moet men niet samenbrengen met macro-poden, daar de laatste onverdraagzame en vechtlustige makkers zijn. Nog rest te vermelden dat sommige liefhebbers in den laatsten tijd Macrapoden met gespletten staartvin hebben gekweekt, zoodat de dieren den indruk maken, een dubbele staartvin te bezitten.

Zoowel door de hierboven beschreven handelingen en gewoonten, als door hun verrassende vruchtbaarheid, verdienen de Paradijssvisschen ten zeerste de belangstelling van alle liefhebbers van dieren. Men bericht, dat een enkel paar van deze visschen gedurende één zomer zes maal kuit geschoten, telkens 400 à 600 jongen groot gebracht en dus aan niet minder dan 3000 nakomelingen het leven geschonken heeft. Waarschijnlijk zal daarom dit dier hoe langer hoe meer voor aquaria gebruikt worden en misschien den Goudvisch zoo niet geheel, dan toch ten deele verdringen.

L. F. HOOGSTEDEN.

DE MACHT VAN DEN REGENWORM.

DOOR een Engelsche firma wordt een middel in den handel gebracht om regenwormen in den grond te doodden. Men behoeft de vloeistof slechts met water te verdunnen, den grond er mede te begieten en binnen enkele minuten komen de wormen bij honderdtallen boven den grond, waar zij na korten tijd sterven. Herhaalt men deze bewerking enkele malen, dan is men zeker het terrein van regenwormen gezuiverd te hebben. Waarom? hebben wij ons afgevraagd en een afdoend antwoord gaven zelfs de blufferige advertentie's ons niet.

Toen deze firma haar middel ook in een Belgisch tuinbouwblad adverteerde, schreef de redactie er een aanbeveling bij, het middel hielp uitstekend om de wormen te verdrijven, doch ook zij kon niet zeggen, welk doel men daarmede bereikte. De redacteur verzuimde te zeggen, dat men er aanmerkelijke schade mede aanricht. Met een advertentie bereikt men somtijds veel.

De regenwormen zijn toch bepaald veel nuttiger dan meenigen wel denkt, zij bewerken een langzame, doch zekere omwerking van den grond.

A. Millson, die deze dieren nauwkeurig bestudeerde, heeft toch berekend, dat de grond tot op een diepte van ongeveer 60 cM. door de aardwormen in \pm 100 jaar aan de oppervlakte wordt gebracht en zij deze aardlaag dus geheel loswerken. Dezelfde geleerde berekende, dat de aardachtige uitwerpselen van deze dieren per vierkante Engelsche mijl of 4500 M². niet minder bedragen dan 62,233 ton.

Ook het getal aardwormen is veel grooter, dan in den regel verondersteld wordt. Op een oppervlakte van 1 M². en een diepte van 25 cM. worden gemiddeld niet minder dan 150 à 200 wormen aangetroffen. Bijna in ieder klimaat vindt men ze, zelfs in droge, dorre streken, waar men ze het minst verwachten zou. Zoo heeft men o.m. waargenomen, dat in de Fransche departementen Hérault en Gard, waar de bodem zeer droog is de wormen toch in groote getalen aanwezig zijn. Zoodra het er geregend heeft, ziet men hun eigenaardige aardafscheidingen overal boven den grond. Enorm is dan ook de arbeid, die door deze onaanzienlijke beestjes wordt verricht en een nauwkeurig cijferaar heeft berekend, dat zij per seconde een arbeid verrichten, die gelijk staat aan die van 34.600 paardekrachten. Nagerekend hebben wij dit cijfer niet, doch dat zij onbewust een nuttig werk verrichten, dat den menschen ten goede komt en de vruchtbaarheid van den bodem aanmerkelijk verhoogt, staat vast. Waar zij zoo goed als geen kwaad doen, daar is het dus uitermate onverstandig deze diertjes te verdelen.

E. TH. W.

DE OMGEVING DER OUDE HAARLEMMER-SLUIS IN 1544.

Fragment van de kaart van Amsterdam van Cornelis Anthonisz.

1544 nog een recht primitieve toestand. Tusschen de beide deelen Nieuwendijk zien we een merkwaardig stukje sluis. Door vier groote raderen, die in de verte denken doen aan onze platte-lands „overtoomen”, worden de deuren der sluis opgewonden om de schepen door te laten. In elk rad loopt een man, en als het rad wat zwaar gaat komt er de zeepkuip aan te pas. Ter Gouw vermeldt een rekening in 1538 van 4½ pond zeep à 5 duiten 't pond om de raderen van de sluis te smeren. Weldra — in of kort na 1594 — zou de raderbeweging echter plaats maken voor een sluis van moderner constructie: op een plattegrond door Balthazar Florisz in 1625 zien wij de oude Haarlemmer-sluis nagenoeg in denzelfden vorm, waarin zij zich nog bij de demping van den Nieuwezijds Voorburgwal, toen zij gesloopt werd, vertoonde.

De omgeving van de Spaarndammerbrug, zoo genoemd naar

DE MARTELAARSGRACHT IN 1780.

Naar eene O.-I. inktteekening van H. Schouten. (Kon. Oudheidk. Genootschap).

DE NIEUWEZIJD'S VOORBURG WAL.

DE reiziger uit den vreemde, die in vroegere eeuwen het „Venetië van het Noorden” bezocht, naderde onze stad meesttijds van de waterzijde. Onmiddellijk verrukte hem daar dat ontzaglijke mastboom-gezicht, waarvan Nooms, van der Velde, Ruysdael, Vroom en vooral Ludolf Bakhuysen ons zoovele trotsch-stemmende herinneringen hebben nagelaten. Onze plattegronden waren dan ook tot ongeveer de helft der vorige eeuw juist andersom geteekend dan thans: den IJ-kant zag men boven, terwijl de „sikkel van de halve maan” zich benedenwaarts kromde. De onvermijdelijke windroos wees dan de richting der hoofdstreken aan.

Bij die inrichting zullen we daarom de wandeling langs den Nieuwezijds Voorburgwal — na den „Fluweelen” eenmaal de deftigste en voornaamste der stad — van den IJ-kant aanvangen.

De Voorburgwal van de Nieuwe Zijde, eenmaal het westelijk deel uitmakend van „de” Gracht, die in het begin der veertiende eeuw heel het stadje omsloot, en waarvan de Oudezijds Voorburgwal de andere helft vormde, strekte zich in dien tijd nog niet verder uit dan tot omstreeks de Sint-Luciënsteeg. Waar hij als een kalm, welbeteugeld stadsgrachtje aankabbelde op het woelig IJ en zijn grenzen gesteld zag door het Spaarndammerhoofd, was het volgens de bekende kaart van Cornelis Anthonisz in

1544 nog een recht primitieve toestand. Tusschen de beide deelen Nieuwendijk zien we een merkwaardig stukje sluis. Door vier groote raderen, die in de verte denken doen aan onze platte-lands „overtoomen”, worden de deuren der sluis opgewonden om de schepen door te laten. In elk rad loopt een man, en als het rad wat zwaar gaat komt er de zeepkuip aan te pas. Ter Gouw vermeldt een rekening in 1538 van 4½ pond zeep à 5 duiten 't pond om de raderen van de sluis te smeren. Weldra — in of kort na 1594 — zou de raderbeweging echter plaats maken voor een sluis van moderner constructie: op een plattegrond door Balthazar Florisz in 1625 zien wij de oude Haarlemmer-sluis nagenoeg in denzelfden vorm, waarin zij zich nog bij de demping van den Nieuwezijds Voorburgwal, toen zij gesloopt werd, vertoonde.

De omgeving van de Spaarndammerbrug, zoo genoemd naar

de veerscheperen op Spaarndam, die hier hun aanlegplaats hadden, moet een teekenachtig stukje stad geweest zijn. Te water uitgebouwd stond tegenover die plek, waar later de Stads-Herberg zou verrijzen, een van die kleine torens, zooals de stad ze van afstand tot afstand tegen onverhoedsche aanvallen had laten bouwen en waarvan de Heilige Kruis (later Haringpakkers-) toren de naastbijgelegene was. In tijden van gevaar of ook bij vorstelijke bezoeken (zooals b.v. bij de komst van Filips van Spanje te Amsterdam, in 1547) werd er geschut heengeslept of werden er de bestaande verweermiddelen versterkt. De Spaarndammerbrug was het middelpunt van dagelijksche, groote bedrijvigheid: links brachten de Houttuinen, rechts de Haringpakkery, elk met een gestadig komen en gaan van schuiten en schepen, een groot aantal menschen op de been en een levendig handelsgewoel.

Dit eenmaal zoo teekenachtige deel onzer oude stad „beroemt in oorelogen”, was in 1577 het tooneel van een verwoeden strijd. Bij den bekenden aanval op Amsterdam door de Staatschen of Geuzen onder cornel Harman Helling hadden de Amsterdammers zoo geducht van zich af geslagen, dat de mannen van Helling langs den Nieuwendijk teruggetrokken en eerst bij de oude Haarlemmersluis tot staan gekomen waren. De vrees, dat zij ook in den rug mochten worden aangevallen, en anderdeels de hoop op zes vendelen volks die hun te hulp zouden komen — maar die, gelijk men weet, door onduidelijke afspraak bij de poort te Haarlem achterbleven — had hen de omgeving van de Haarlemmerpoort als een laatste veilige plek doen kiezen. Hier kwam het tot een bloedige kloppartij. De toegangen bezijden de sluis werden bezet, en toegestopt met balken, bedden, kisten en wat men maar te pakken kon krijgen. Van den anderen kant sleepten de Amsterdammers een tweetal stukken geschut aan, uit één waarvan Helling kort daarop door een kogel doodelijk getroffen werd; in deze omgeving werd ook de schrandere Nicolaas Ruyckhaver, „geweken in zeker huys”, overhoop gestoken. De heele buurt liep gevaar bij dit gevecht, want bij de Magistraat moet het plan bestaan hebben, indien de Staatschen stand bleven houden, „dien heelen hoek, tusschen sluis en poort, aan brand te steken”. En dat was bij de houten huisjes van dien tijd maar kinderwerk.

In later en in onzen tijd heet dit bijna onherkenbaar geworden stadsgedeelte „Martelaarsgracht”; een naam, waarbij men vroeger dacht aan de martelaars, die langs dezen weg hun laatste tocht naar den Haringpakkersstoren zouden hebben genomen, waar hun de dood door verdrinking wachtte. Mr. de Roever heeft evenwel aangetoond, dat in het zuid-oostelijk hoekhuis van Nieuwezijds Voorburgwal en Nieuwendijk een heiligbeeld gestaan moet hebben, „de Martelaar” (denkelijk een Sint Sebastiaan), naar welk beeld volgens het gewone verschijnsel de gracht haar naam gekregen zal hebben. Op de veelbesproken en betwiste, veelvuldig gereproduceerde schilderij van Jan van der Heijden in het Rijksmuseum (Cat. no 1171) is dit beeld inderdaad te vinden; op de tekening van Brondgeest in 1810 is er niets meer van te zien.

Vlakbij had men een plek met een niet minder lugubren naam: het Hekelveld, dat men zelfs met heksen en duivel in verband gebracht heeft; maar dat ons wel zal moeten doen denken aan een hekel als werktuig om vlas en hennep te zuiveren; althans de wallen der stad zijn steeds de aangewezen plekken geweest voor de werkzaamheden die met de lijnslagerij in verband stonden. Maar de eerste etymologische uitlegging heeft veel verleidelijks, vooral wanneer men bedenkt dat vlakbij, bij wijze van tegenstelling, zich het Hemelrijk bevond en dat er zelfs meer dan één „In 't Vagevier” blijkt te hebben uitgehangen.

De in 't laatst van de veertiende eeuw gegraven Nieuwezijds Achterburgwal (Spuistraat) vormde in zijn samenvloeiing met den Voorburgwal een breeden waterplas, welks oppervlakte wij vooral op de kaart van 1625 goed kunnen waarnemen. Op Huygens' vraag van bewondering:

Driemaal Venetiën, waar 's 't einde van uw wallen?

DE MARTELAARSGRACHT IN 1810.

Naar eene gekleurde tekening van Brondgeest. (Stedelijk Archief).

had deze plek met een passend „Hier!” kunnen antwoorden, want de landpunt, die er bij de samenkomende huizen ontstond en die bij keur van 1623 was aangewezen voor de steenhouwerijen, heette van ouds „t End van de Wereld”, een naam, dien Ter Gouw op vermakelijke wijze vergeleken heeft met de kapen Finisterre en Landsend. En het kan den Amsterdammer, die van zijn oude stad houdt, goed doen op te merken, dat die naam door de firma Mathieu Damen behouden is op den gevel van haar magazijn, op de plek waar vroeger dat „binnenzeetje” spoken kon. Hier is een mooi voorbeeld van piëteit voor geschiedenis en oude namen, dat door tal van eigenaars en kooplieden wat meer, bij slooping van oude stadsgedeelten, moest worden nagevolgd.

De Nieuwezijds Voorburgwal, welk een voorname plaats ook eenmaal bekleedende, was wél allereerst een aaneenschakeling van markten. In ouden tijd is de markt niet, gelijk thans, enkel de verzamelplaats van den gemeenen man: de welgestelde burger en zelfs de aanzienlijkste huisvrouw gaat — de laatste meestijds vergezeld van haar dienstmaagd — naar de markt voor de dagelijksche inkoop. Vóór den gezeten winkelier is de markt. Grootheid, roem en rijkdom heeft onze stad dan ook meendeels te danken aan haren handel in den uitgebreidsten zin; en vinden de rijkste kooplieden op Oost en West hun voorganger in den plebeischen winkelier, deze ontwikkelt zich van leverende uit den negociant op markt en brug.

De eerste markt die we ontmoeten is die op de Nieuwezijds

DE N.Z. VOORBURGWAL MET NIEUWEZIJD SKOLK.

Naar eene gekleurde tekening van Rijke. (Stedelijk Archief).

Kolk. Die naam „kolk” moet ons niet van de wijs brengen; sinds het begin der zestiende eeuw is zij reeds gedempt, want toen was er een veemarkt. Volgens oud-Amsterdamsche gewoonte evenwel is de naam gebleven. Sedert is zij, van het koren-metershuisje tot den wal, tot Hopmarkt verheven en is er de bierkaai gevestigd, want in het Damrak werd het ten laatste zoo vol met bierschepen, dat de binnenlandsche „er uit” moesten, en thans krioelt het op de Kolk alweer zoo van Weesper „bierbeschooiers”, dat er de bijnaam Weesperbierkolk opgekomen is. 's Maandags moet er bovendien een groote ruimte voor andere marktlui af, want de Kolk is ook de plaats, „waar klompen en niet als oude gelapte schoenen en muylen mogen ter markt gebracht worden”; dat dit een rommeltje geeft voor de omwoners, is te begrijpen en dat de schoenenkooplui in hun bedrijf niet afkeerig waren van een zware pijp, kan blijken uit een afkondiging, waarbij verboden was „der Buren stoepen te belemmeren met Toebak daarin te drinken”. Geen prettige gasten voor de bewoners van de Kolk, onder wie we in vroeger en later tijd verschillende flinke ingezetenen treffen, als Dirk Cornelisz Houthaeck in 't Bourgouns Kruis, de bekende uitgever van verschillende van Vondel's werken (Pascha, Hierusalem verwoest, Gysbreght) en Tijmen Houthaeck, in de Vogelstruis daar vlakbij, de drukker van Abraham de Wees. En ook het huis, waarvoor tot in de 19e eeuw het beeld van den befaamden Steenen Roeland stond — een marktbeeldje dat wellicht nog naar de tijden der heidensche Mercuriusbeelden verwijst — is niet van de minste van Amstel's burgerwoonhuizen. Maar vroeger had men hier tot geburen nog een heel ander volkje: het was hier de eenige plaats, waar uitdraagsters mochten wonen. Die dames stonden in niet al te goeden reuk, want al deden de vroede vaders in hun tijd nog niet bijster veel aan hygiëne, ze wisten toch zeer goed, dat die uitdraagsters doorgaans goederen uit sterfhuizen opkochten en zich niet altijd afvroegen of het gekochte soms uit een „huys van pestilentie” afkomstig was; ze dienden dus in den kijker en bijeen gehouden te worden!

(Wordt vervolgd).

CORN. J. GIMPEL.

IJSVOGELTJES.

OOK bij den vijver aan den boschrand heeft de Lente haar intocht gehouden. Kleur en zang bracht zij mede; de sleedoorns tooide zij met bloesems wit als sneeuw, de kastanjeboomen kleurden zich met rose tootsen, en nu staat boom en struik in 't blad, de boschrand ziet wit van de anemoontjes en geel is de berghelling getint door duizenden gouden speenkruiddbloemen.

De lijsters en de vinken, die met meezen en spreuwen langen tijd alleen het woord voerden, hebben gezelschap gekregen sinds de tortelduiven arriveerden, en den ganschen dag uit de hooge kronen der pijnen kirden, want nu roept de koekoek luid over de weilanden aan den voet van den berg, en nog honderd andere geluidjes van grasmusch en braamsluiper, tijftjaf en fitis, draaihals en oeverzaluw, fluiters en nachtegaal mengen zich wondermooi in het woudorkest. De zware stammen van eiken, beuken en acacia's spiegelen zich stil in het heldere water, waarboven de bijna tropisch gekleurde blauwe en gele en witte libellen den

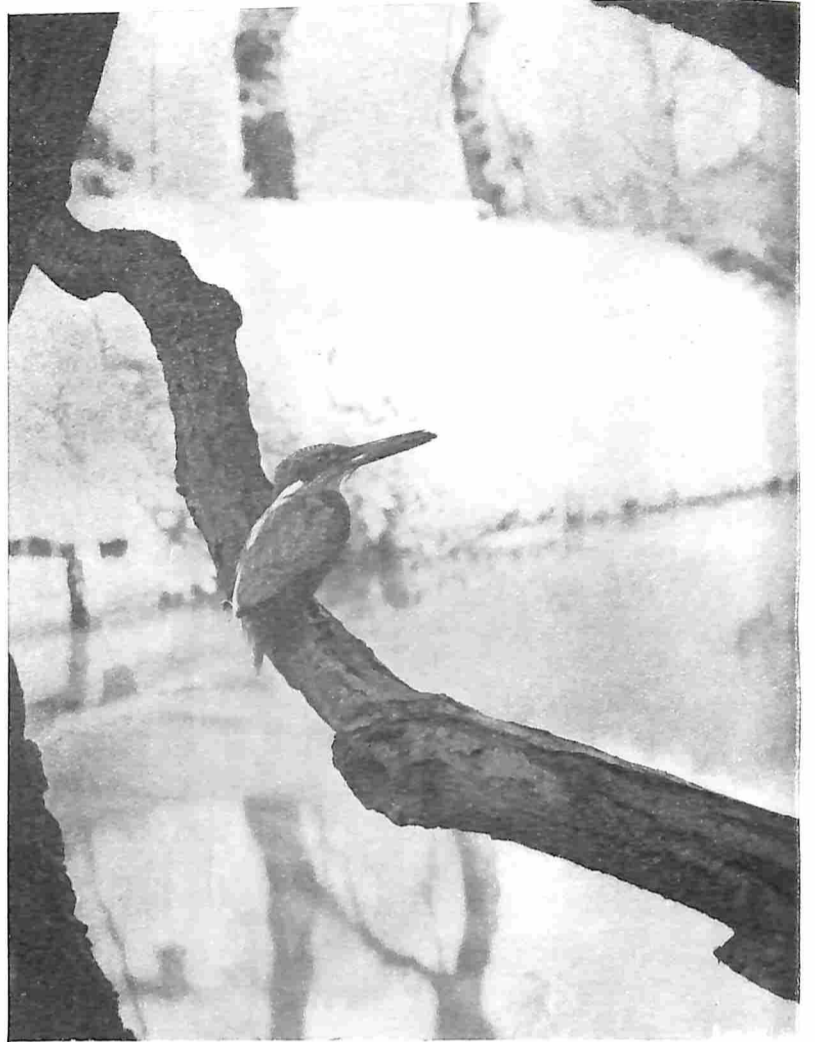

Foto A. Burdet IJSVOGEL, GEZIEN VAN VOREN.
HIJ HEEFT EEN JONGEN VISCH IN DEN BEK.

geheelen langen Junidag zweven. Behalve deze, en de geel-zwart-roode wiewaal, wiens kunstig gevlochten nest in den kastanjeboom bij de brug hangt, huist er nog een tropische gestalte hier aan den boschvijver. Onder een schrikklend tie... iet, tie... iet, tie... iet, schiet een glinsterende blauwpaarse lichtstraal dicht over den waterspiegel, om plotseling op een tak van den ouden acacia, die al jarenlang scheef over den plas groeit, tot rust te komen. Nu ziet ge pas dat het een vogel is. Het heldere zonnelicht speelt op zijn veeren, en doet alle kleuren nog meer uitkomen, nog intensiever schijnen. Met zijn groenblauwen rug, waarbij de kobaltblauwe groenige middelstreep en het korte donkere staartje kleurig afsteken, de eveneens groene kuif, met kleine witte vlekjes bezaaid, de lichte keelvlak, de roestroode onderzijde, de rozige pootjes en den langen bek, eigenlijk veel

te groot voor zoo'n nietig vogeltje, schijnt hij ons een verdwaalde uit het verre morgenland te zijn, die zich hier, in weerwil van alle zomerpracht, niet op zijn gemak voelt.

Daar zit nu de zonderlinge, naar onze begrippen slecht geproportioneerde vogel op zijn tak dicht boven het water, en spiedt rond. Niets ontgaat hem, de geringste beweging merkt hij op. Met schuingebogen kop loert hij langen tijd opmerkzaam naar de onder hem opstijgende geelgerande watertorren, schenkt een paar minuten onverdeelde aandacht aan een luid zommenden hommelt, die in de witte waterlelies scharrelt, en bespiedt rustig het gespartel der waterspitsmuisjes onder de wortels der overhangende beuken. Plotseling duikt hij in elkaar, schiet van zijn zitplaats, en verdwijnt als een glinsterende streep goud in het bosch. Heeft hij ons in de gaten gekregen, of deden de twee torenvalkjes, die boven op den berg bij het landhuis nestelen, hem zoo schrikken door hun luid kli kli kli?

Een kwartiertje later verschijnt hij opnieuw, en weer betreft hij zijn post op den acaciatak. Iedere ijsvogel heeft zoo zijn geliefkoosde rustplaats.

Nu kunnen we hem eenige minuten op ons gemak bewonderen. In

Foto F. Dinger.

AAN DEN IJSVOGELTJES-VIJVER.

elkaar gedoken zit hij daar, met den snavel wat naar beneden; hij schijnt te droomen of te slapen. Maar zijn schitterende, levendige oogjes bewijzen het tegendeel. Kringetjes in het water trekken plotseling zijn opmerkzaamheid, en als een steen laat hij zich onverwachts vallen, grijpt een klein vischje, nauwelijks een vinger lang, uit het water, en vliegt er mee naar zijn uitverkoren plekje terug. Eenige malen slaat hij het tegen den tak, en dan verdwijnt het in den langen rooden snavel. Zijn keel zet zich duidelijk zichtbaar uit, doch met eenige moeite weet hij het lekkere hapje toch door te slikken, en weldra zit hij weer rustig en wel op zijn uitkijkpost. Een tweede visch vangt hij voor zijn wijfje, dat de ronde, glanzend witte eieren bebroedt in een holte van den oever. Dat gat, 't lijkt meer op een rattenhol dan op een vogelnest, bevindt zich aan den steilen rand, en heeft een langen tunnel, aan welks einde zich het nest bevindt. Die tunnel is wel een meter lang, en jaren geleden hebben andere ijsvogels hem gegraven. Uren-, ja, dagenlang duurde de moeilijke arbeid; met den flinken snavel en de zwakke pootjes werkten toen mannetje en wijfje het taaie, leemachtige zand uit de helling en sinds zijn vele *Alcedo ispida*-geslachten in deze nestholte grootgebracht.

Meen niet, dat het nest prachtig mooi van uiterlijk en sierlijk van vorm is, zooals men al gauw geneigd is te denken van zoo'n kleurigen vogel.

O, neen, de eieren liggen zoo maar op vischgraten, die als onverteerbare overblijfselen door de vogels worden uitgebraakt, en op deze harde onderlaag komen ook de opvallende leelijke jongen te liggen. Als die eenmaal zijn uitgebroed, komt er werk aan den winkel voor de oudelui. Nu hebben ze geen tijd meer om rustig af te wachten of er ook geschikt voedsel in de nabijheid komt, maar met z'n beiden jagen ze den geheelen vijver af. Snel fladderend staan ze stil boven het water, om hier een watertor, daar een kikvorschje, ginds een stekelbaarsje, elders weer een bootsmannetje te bemachtigen; niets ontgaat aan hun scherpen blik. Ook libellen vangen ze gaarne voor de jongen, en het is waarlijk „a sight worth seeing”, de prachtige vogeltjes als vliegende edelstenen te zien schermen en dansen boven het water, om de vlugge insecten te achtervolgen. Met groote zekerheid weten zij ze ook van het riet af te vangen, en meestal trekken ze er vleugels en pooten af, om de prooi zoo aan hun kroost te brengen. Dit heeft langzamerhand de kleuren der ouden aangenomen, en op een goeden morgen zitten ze met hun vijven op den geliefkoosden tak, dicht tegen elkaar aangedrukt. Iets matter van kleur en een beetje kleiner, zijn het al echte ijsvogelkindertjes. Nog verscheidene dagen blijven ze bijeen, om eindelijk zelfstandig de wijde wereld in te trekken.

Als de herfst in het land komt, als vrouw en kinderen reeds lang weg zijn, en met hen vele andere gevleugelde vrienden, dan verveelt zich onze bonte visscher ook weldra aan den eenzamen boschvijver. De Rijn is dicht in de buurt, en deze rivier trekt hij op, vandaag hier, morgen daar langs zijn oevers zwerfend. Kleine zijriviertjes en beken bezoekt hij, en volgt de laatste zelfs tot aan den oorsprong. Ook bij de Zuiderzee treft men hem aan, waar hij in de gaten, die de visschers voor hun bedrijf in het ijs hakken, nog wel een en ander van zijn gading vindt, echter ook, om niet zelden door verdrinking om het leven te komen.

Wegens de schade, die hij aan den vischstand doet, heeft de ijsvogel van oudsher veel van de menschen te duchten gehad,

zoo zelfs, dat premies op zijn hoofd werden gezet. Wij leven nu in zoo'n goeden tijd voor natuur-, landschap- en vogelbescherming, dat er gelukkig ook wel wat betere dagen voor onzen schoonssten Nederlandschen vogel beginnen aan te breken, en ik geloof dat de bekende ornitholoog prof. Liebe wel wat al te pessimistisch was, toen hij zeide: „Seht ihn euch noch einmal recht genau an, bald werdet ihr keinen mehr haben”.

A. B. WIGMAN.

HOLTBLERIK.

TLIGT maar 3 K.M. van Venloo en de wandeling erheen is niet zoo heel prettig, ze biedt tenminste niets bijzonders. 't Resultaat is natuurlijk, dat er niemand komt; de wandelaars kiezen liever een anderen weg en de fietsers weten alleen, dat Holtblierik zoo'n negorijtje is, waarvan je de huizen vanaf den Baarlooschen weg kunt zien liggen.

Wie er, bij toeval of met opzet, tòch komt, vindt 't jammer om weer weg te gaan. 't Dorpje zelf is heelemaal niets bijzonders, maar 't ligt in een streek, zóó afwisselend en schilderachtig, dat 't een aaneenschakeling is van mooie puntjes en de wandelaar geen oogen genoeg heeft, om al dat moois te bekijken.

We hebben er een zonnig halfuurtje voor over en gaan, van Blierik, den weg naar Maasbree op, die, in den zomer, een stoffige witte streep trekt tusschen roggevelden, waar de hitte aanhangt als dauw aan 't gras. In dit seizoen gaat 't beter, doch nu verdraden de diepe karsporen, waar hier en daar nog water in staat, dat de weg 's winters even modderig is als 's zomers droog.

Halfweg tusschen kilometerpaal 2 en 3 gaat een rui zandwegje linksaf. Vroeger liep 't bijna geheel door dennenbosch, maar dat is nu grotendeels gekapt. Ja, als ik naga, hoeveel boomen ik in de 1½ jaar, welke ik in Venlo woon, heb zien vallen onder den houthakkersbijl, dan vraag ik me af, of er in dit gedeelte van Limburg over 25 jaar nog één behoorlijk bosch over zal zijn.

Ons zandwegje brengt ons spoedig op ander terrein. De dennen en het zand blijven achter, voor ons ligt een heel merkwaardig gebied, waar vooral populieren, elzen en wilgen groeien, maar waar toch ook ander hout niet ontbreekt.

Nu hoop ik, dat ge waterdichte schoenen aanhebt, want 't is hier een moerassige bodem, zelfs de wegen zijn in 't voorjaar op sommige plaatsen in modderpoelen herschapen, maar er is toch licht een plekje te vinden waar men veilig loopen kan.

Het beekje, dat een diepen geul geschuurd heeft in den leemigen grond, is de Molenbeek of Springbeek, die naar de Maas stroomt. Door een duiker krijgt 't water uit den plas rechts en deze dankt zijn water aan de nabijheid der zandige heuvelrij aan den Noordrand. Dat kan ik u hier op papier wel even mededeelen: in werkelijkheid zou zoo'n discours niet passen bij 't prachtige landschap. Langs de moerassige oevers groeien mooi gevormde struiken, heesters en boomen in groote verscheidenheid. Zwarte populieren zijn het talrijkst en 't opvallendst, hun stam gaat verscholen tusschen elzen en wilgen, essen, sneeuwballen, lange braamslingers en een overvloed van kamperfoelie.

Op den dag, waarop ik de wandeling maakte (14 April), veel was er nog niet in bloei. De gouden dotterbloem kleurde hier en daar een plek en de madeliefjes hadden 't gras wit besprenkeld, maar overigens was 't meeste nog in knop. De sluijer van komende bloesems en groen lag doorzichtig over het geheele landschap. Aan den oever van 't meertje, waar lange, dorre rietpluimen uitstaken tusschen groene moskussens, grommen de bladeren van 't slangekruid, terwijl in 't water 't fijngedeelde blad van de watervenkel en de groene lepels van de waterweegbree den modderigen bodem aan 't oog ontrokken. Waar ik stond werd de lucht vervuld met den sterken geur der watermunt, wier bladeren ik met den voet gekneusd had.

In den zomer is de overvloed van groen en wilde bloemen zóó groot, dat het nu nog doorzichtige landschap voor 't oog ondoordringbaar wordt. Wat de plantenliefhebber er door wint, gaat verloren aan den totaalindruk.

Dat we werkelijk zeldzame verschijningen in deze omgeving zijn, bewijzen de vogels, die zich al heel weinig schuw betoonen. Terwijl ik fotografeerde zat een geelgors op een takkenbosme vol belangstelling af te loeren. Al de manipulaties met den driepoot en 't heen en weer loopen, om een geschikt standpunt te vinden, konden hem niet afschrikken en eerst toen ik klaar

Foto F. Dinger.

AAN DEN IJSVOGELTJES-VIJVER.

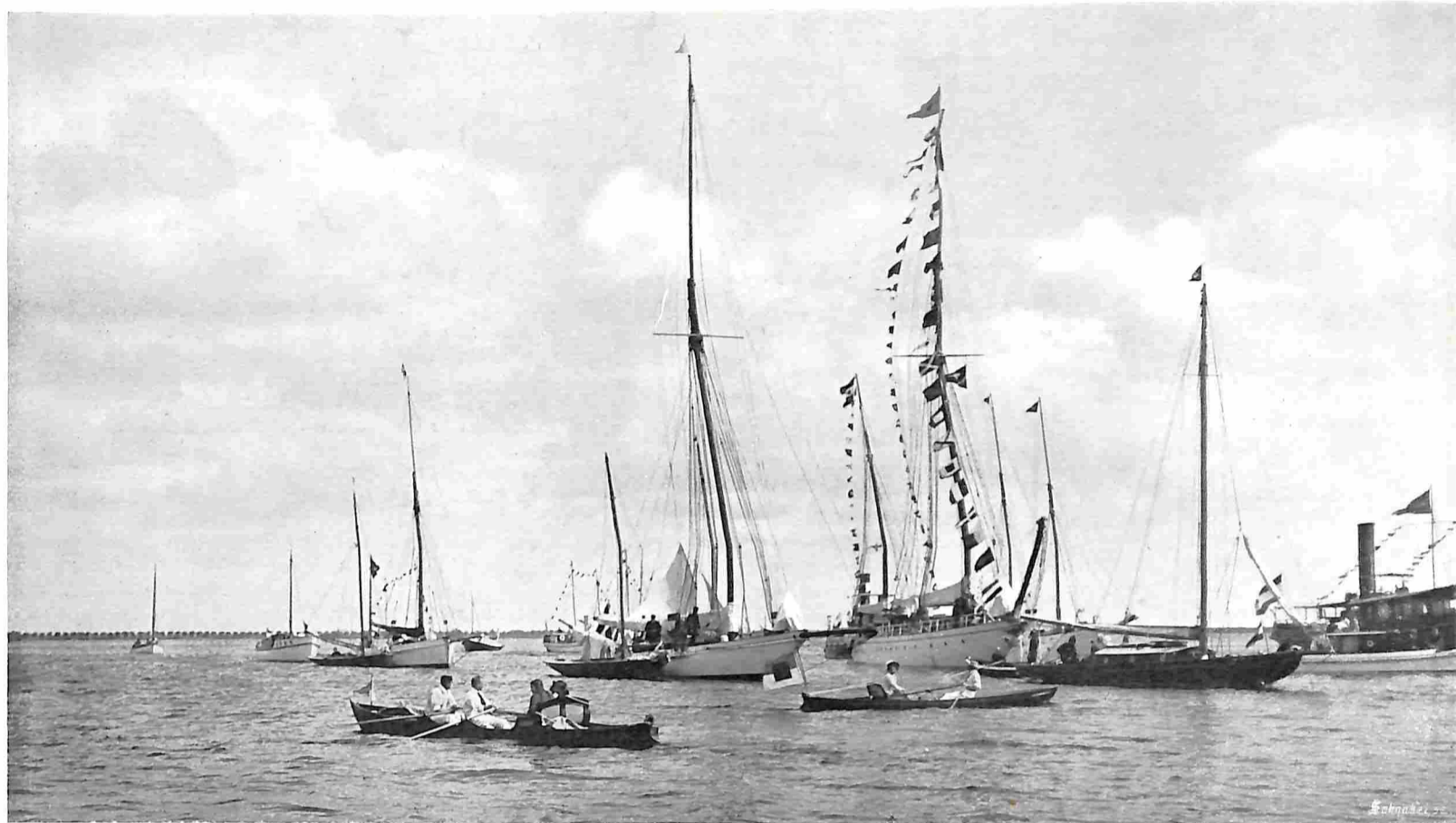

Foto E. van Elfrinkhoff

EEN VROOLIJK GEZICHT OP HET BRAASSEMERMEE, TIJDENS DE
INTERNATIONALE, NATIONALE EN ONDERLINGE ZEILWEDSTRIJDEN DER ZEIL- EN ROEIVEREENIGING
„HOLLANDIA”, OP ZONDAG 11 JUNI 11.

was, en met mijn fiets, die in gras gelegen had, langs hem heen defileerde, vond hij dat glimmende ding toch niet te vertrouwen en hij zocht zijn zitje eenige meters verder.

Een groene specht (anders héél schuw) zat me met scheef gehouden kop te bekijken. Hij interesseerde zich bijzonder voor 't zachte „rik-tik-tik-tik” van 't freewheel, want als ik even stilstond, hief hij den kop wat rechter, om weer héél scheef te kijken, als hij 't getik opnieuw vernam.

Toch zijn hier dagelijks menschen bezig, dat blijkt uit de stukken bouwland, die nu in orde gebracht zijn. Maar dat zijn altijd dezelfde menschen, die bij hun bezigheden zich niet om de vogels bekommeren. En wie weet, kennen de vogels die weinige veldarbeiders wel persoonlijk.

De pasbewerkte grond is roodachtig, soms bijna steenrood en steekt zóó kleurig af tegen 't groen van de vochtige graslanden, dat men haast den indruk krijgt van groote bollenvelden, met rood of geelrood bloeiende bolgewassen begroeid. Tusschen nog onontgonnen gedeelten komen telkens groote stukken bouwland; dikke worteleinden van boomen, soms op hoopen langs den weg gestapeld, wijzen er op, dat er steeds meer in cultuur genomen wordt. Maar op 't oogenblik schaden de bouwlanden den indruk van 't geheel nog niet, want tusschen die landerijen liggen strookjes woeste grond, met hooge peppels begroeid of, in der zomer, met ongelooflijken bloemenrijkdom prijkend. Zie eens, al die hooge, witte stengels! Ze zijn nu niet sierlijk, die doode bloeistengels van verleden jaar. 't Zijn deels bereklauwen, deels engelwortels, soms manshoog en ze veranderen in den zomer deze strookjes grasgrond in een bloementuin.

Even voorbij dit gebied van schermbloemen bloeit nu de hoogstengelige sleutelbloem tusschen het gras. De plant is in Limburg vrij gewoon, maar toch is 't altijd eene mooie, elegante voorjaarsbloeiester, veel aristocratischer dan de paardebloemen, die er dichtbij staan en die, ondanks den overvloed van gele lintbloemen, toch altijd een boerschen indruk maken.

We naderen weer de dennenbosschen, nu aan den zuidrand van 't moerasgebied gelegen. Tegelijkertijd zijn we nu meer in de na-

bijheid van 't dorpje gekomen, waarvan de verspreide boerderijen voor ons liggen. 't Torenspitsje dat zoo aardig boven de groep huizen en boomen uitsteekt, hoort er niet bij; 't is de toren van Tegelen aan den anderen kant van de Maas.

Hoe ook hier de hakbijl heeft huisgehouden, blijkt uit de stompen, die men maar in den grond heeft laten zitten. Er zijn er bij van niet minder dan driekwart meter middellijn. Ook de weg, dien we thans bewandelen, was vroeger door zware eiken beschaduwd. Maar eikenhout is duur en de eikenboomen zijn dan ook verdwenen.

We staan opnieuw bij de Molenbeek, die hier langs de boerderijen loopt en de schilderachtigheid van 't landschap zeer verhoogt. Van hier af maakt de rulle weg plaats voor een kolenaschweg, die ons op den Baarloo'schen grintweg brengt. Van 't vereenigingspunt dezer wegen naar Blerik is 2 K.M., naar Venloo 3 K.M., zoodat de geheele wandeling niet meer dan 9 K.M. lang is.

Dr. A. J. M. GARJEANNE.

Foto E. v. Elfrinkhoff

DE ZEILWEDSTRIJDEN OP HET BRAASSEMERMEE, OP ZONDAG 11 JUNI 11.
Links: DE „MERCUR”, EIG. E. H. CRONE; Rechts: DE „STELLA”, EIG. JHR. W. SIX
(Deze laatste won den prijs in de afdeling Kiel- en Middenzwaardjachten voor jachten lang boven 7.50 M.
op de waterlijn).